

Refleksion i praksis
REFLEKSION

Skriftserie | Nr. 14/2008

RUML | Institut for Filosofi & Idéhistorie | Aarhus Universitet

REFLEKSIONSRUM
HOS JORDEMØDRE

BODIL K. MØLLER

Den flerfaglige Professionshøjskole, Metropol
Jordemoderuddannelsen, København

Refleksion i praksis: skriftserie
© Forfatterne og RUML, 2008
ISBN 978-87-92454-00-3

Redigeret af: Steen Wackerhausen & Anette Samsø

Ansvarshavende redaktør: Steen Wackerhausen
Layout: Line Bak Bräuner
Opsætning og redaktionel bearbejdelse: Anette Samsø

Sat med Helvetica, Adobe Garamond Pro, Myriad Pro
Trykt på SUN-TRYK, Fællestrykkeriet for Sundhedsvidenskab og Humaniora, Aarhus Universitet

Nærværende skriftserie er en integreret del af det tværfaglige forskningsprojekt: Refleksion i praksis. Forskningsprojektet er udført i samarbejde med en lang række uddannelsesinstitutioner (MVU) samt forskere ved danske og udenlandske universiteter. Forskningsprojektet indgår under forskningsfokusområdet: Videnssamfundet, ved Det Humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet.

Indhold, metodevalg, fremstillingsform samt synspunkter artikuleret i de enkelte publikationer er udelukkende udtryk for forfatternes egne opfattelser og valg. Disse er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med opfattelser hos andre deltagere i forskningsprojektet. Ej heller skal de anses som udtryk for positioner, der forfægtes af Institut for Filosofi og Idéhistorie eller RUML.

Alle publikationer i skriftserien har været genstand for anonym peer review og efterfølgende korrektioner fra forfatternes side. Den redaktionelle korrektur har af interdisciplinære hensyn haft en relativ begrænset karakter, hvorfor den endelige indholdsmæssige redigering og sproglige korrektur af publikationer er de enkelte forfatteres ansvar.

Skriftseriens publikationer er underlagt de til enhver tid gældende regler for copyright. Kopiering, elektronisk mangfoldiggørelse eller anden gengivelse af skriftserien eller dele deraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomsten imellem Undervisningsministeriet og Copy Dan. Al anden udnyttelse anses som krænkelse af ophavsret, jf. dansk lovgivning.

RUML
Afdeling for Filosofi
Institut for Filosofi og Idéhistorie
Aarhus Universitet
Jens Chr. Skous Vej 7
Bygning 1465-1467
8000 Århus C
www.ruml.au.dk/refleksion

Refleksionsrum hos jordemødre

Refleksion som udtryk og begreb anvendes i dag mange steder – ikke mindst i fagbeskrivelser, formål, studieordninger, m.v., i de mellemlange videregående uddannelser. Mindre klart er det dog, hvad begrebet mere præcist dækker over. I virkelighedens verden har begrebet *refleksion* ofte karakter af en ”gummi-term” eller en ”black box”-karakter. De færreste kan eksplicitere indholdet af begrebet *refleksion* eller definere begrebet nærmere ud over, at det klart er et ord med positiv ladning.

Denne problematik var udgangspunktet for et treårigt forskningsprojekt, som startede i september, 2004, under ledelse af professor, Steen Wachterhausen, Institut for Filosofi og Idéhistorie, Aarhus Universitet.

Projektet var et teoretisk-empirisk forskningsprojekt om refleksion i praksis, og formålet var således en systematisk, teoretisk, empirisk udforskning af begrebet *refleksion* for at opnå et *kvalificeret refleksionsbegreb*, som samtidig ville kunne fungere operationelt. Et delprojekt under forskningsprojektet omhandlede udfoldelsen af refleksion blandt jordemødre, og i det følgende gøres der rede for projektets baggrund, design og væsentligste resultater.

Udgangspunktet for arbejdet med delprojektet var et masterprojekt fra RUC, som i 2002 satte fokus på refleksion i henholdsvis jordemoder- og pædagoguddannelsen. I dette projekt blev der bl.a. konkluderet, at:

”Refleksion har i samspillet med øvrige læreprocesser en central plads på tværs af professionerne, hvor de studerende kreativt selv reflekterer på forskellige måder, som praktiksteder og uddannelsesinstitutioner kan understøtte eller begrænse. Blandt de jordemoderstuderende er refleksivitet dog ikke på samme måde en del af praktikstedernes diskurs, som det er blandt de pædagogstuderende, men vores analyse viser, at det i høj grad er en del af de jordemoderstuderendes egen læreproces, som vi mener uddannelsen må forholde sig til.”
(Mathisen, Vejby og Møller, RUC, 2002).

På det tidspunkt var systematiseret arbejde med refleksion helt fraværende i jordemoderuddannelsen og i faget som helhed. Hverken i praksis eller i den teoretiske undervisning blev *refleksion* brugt som begreb eller som metode. Jordemoderuddannelsens primære socialisering til faget foregik i praktikken, hvilket stod i modsætning til pædagoguddannelsen, hvor den primære socialisering foregik på seminariet, selvom praktikperioderne i de to uddannelser stort set var af næsten ens varighed og indholdsmæssigt rimeligt identiske med henhold til opbygning. De jordemoderstuderende blev imidlertid – i modsætning til pædagogstuderende – i vid udstrækning betragtet som ”tomme kar”, og en stor del af læringen bestod (nødvendigvis) i imitation og kopiering. Det var således en høj grad af mesterlære-læring med de såvel positive som negative aspekter, det indebærer. De jordemoderstuderende, som blev interviewet i forbindelse med masterprojektet, formede i høj grad udviklingen af deres identitet som jordemoder ”tavst”, altså ikke-ekspliciteret. Hvilket i øvrigt understøttes af ph.d., Annegrethe Nielsen, i *Udvikling af interaktionelle kvalifikationer i jordemoderuddannelse*. (Nielsen, 2005).

Artikulering af refleksion i ”jordemoderkulturen” så således ud til at være en del af grundlaget for at kunne arbejde systematisk med refleksion hos de jordemoderstuderende. Denne antagelse blev baggrunden for, at delprojektet skulle udfolde og afprøve uddannede, erfarne jordemødres refleksion i klinikken.

Teoretisk baggrund

Delprojektets teoretiske baggrund for refleksionsbegrebet bygger grundlæggende på Schöns og Mezirows arbejder i forhold til refleksion i – og knyttet til – en praksis (Schön, 1983), refleksionsniveauer i forhold til proces og præmis refleksion (Mezirow, 1990, 1991) samt på teoretikere, der har arbejdet videre med begrebet på baggrund af Schöns og Mezirows arbejde. Det drejer sig om David Kember (1999, 2001), Boud, Keogh and Walker (1993), Taylor, Beverly (2000), King og Kitchner i Mezirow (1990).

I ”*Reflective Thinking in the Health Professions*” nuancerer Kember refleksionsbegrebet i forhold til aflæring og i forhold til emotionalitetens betydning, og Kember argumenterer for et bredt refleksionsbegreb, som han definerer således:

- Emnet for refleksion er et ”ill-defined problem” (komplekst problem)
- Refleksions-processen bliver triggeret af en usædvanlig situation eller kan være bevidst stimuleret
- Refleksionsprocessen indeholder en grundig re-eksamination og evaluering af

erfaringer, holdninger og viden

- Refleksion involverer som regel et tilbageblik på situationer. Kompetente professionelle kan udvikle evnen til at reflektere, mens de ”arbejder”
- Refleksion fremkommer på mange niveauer. Fra refleksion over en proces til det højeste – kritisk refleksion – som indebærer forandringer i ubevidste holdninger
- Reflekterende tænkning fremkommer gennem en udviklingsproces, som er sammenhængende med udvikling af opfattelsen af viden.

(Kemper, 2001, egen oversættelse)

Denne brede definition var således delprojektets udgangspunkt.

Profession jordemoder

I de senere år har jordemoderfaget oplevet et stigende pres fra ”brugerne” og obstetrikere med øget krav om smertebehandling og andre tiltag (epidural-blokade, kejsersnit, m.v.), som i en vis udstrækning har stået i opposition til jordemoderfagets dogmer og antagelser omkring den fysiologiske fødselsproces. Denne udvikling har aktualiseret behovet for refleksion i egne rækker og behovet for at gå i dialog med brugerne.

I Storbritannien er der – i modsætning til i Danmark – arbejdet en del med refleksion i praksis og blandt praktikere indenfor såvel sygepleje som jordemoderfag. (Fagene er modsat i Danmark uddannelsesmæssigt knyttet til hinanden i Storbritannien).

I Danmark eksisterer meget lidt forskning i forhold til jordemødres arbejde. (Rapport fra Videnscenter for CVU-Øresund, 2004). Men forskning – særligt i England – peger på, at jordemødre arbejder med en ikke-artikuleret forståelse af sundhedsfremme, der i høj grad bygger på antagelser om at styrke kvindens ressourcer ved at ”opbygge” en tillidsfuld relation mellem jordemoderen og kvinden/ familien. Walsh, Ph.D. i midwifery, påpeger, at der eksisterer to grundlæggende forskellige tilgange til fødsler: en biomedicinsk og en social. Disse konfliktende opfattelser præger i høj grad udviklingen af fødselsfeltet i England. (Walsh, 2004).

Antropolog, Niels Haahr beskriver i en antropologisk undersøgelse, hvordan en gruppe jordemødre i Danmark forsøger at arbejde sundhedsfremmende i jordemoderkonsultationer, navigerer mellem disse grundlæggende forskellige opfattelser af fødsler og i dette arbejde har svært ved at artikulere deres opfattelse af det sundhedsfremmende arbejde, hvorved de vælger at nedtone eller frasortere konfliktfyldte emner i forhold til de gravide, idet de

prioriterer, at der er en tillidsfuld relation mellem jordemoder og gravid/ familie.

Annegrethe Nielsen beskriver, hvordan de jordemoderstuderende forventes at kunne kommunikere med de fødende, uden at der artikuleres metoder eller ”måder”, hvorpå det kan i-tale-sættes. (Nielsen, 2005).

I en nyere, dansk, antropologisk undersøgelse af de fødendes opfattelse af, hvad ”den gode fødsel” er, konkluderes der blandt andet, at der mangler et samarbejde mellem jordemoderen og familien – i forhold til efter-bearbejdelse af fødsels-narrativet. (Bertelsen & Gohr, 2006).

Sundhedsstyrelsens retningslinjer (som er under redigering) anbefaler, at kvinden/ familien skal tilbydes 1-2 efter-fødsels-besøg/ samtaler af jordemoderen. Dette praktiseres dog ikke i nævneværdig grad – og meget forskelligt i forskellige dele af landet (Notat vedrørende Sundhedsstyrelsens undersøgelse af jordemoderydelser på landets fødesteder, 2003). Undersøgelsen om ”den gode fødsel” dokumenterer behovet hos kvinden/ familien for en bearbejdning af fødslen og en bekræftelse og støtte til fødsels-narrativet. (Bertelsen & Gohr, 2006).

Jordemoderprofessionen i Danmark har i den udstrækning, der overhovedet forekommer efterfødselssamtaler, ikke en model og ekspliciteret viden om, hvad der er vigtigt for kvinden/ familien i en sådan samtale. Samtalerne kan således let blive en bekræftelse af jordemoderens vurdering af oplevelsen, ligesom der internationalt er stor diskussion i forhold til de-briefing og efter-bearbejdelse i det hele taget af traumatiske begivenheder, heriblandt fødsler. (Alexander, 1998; Gamble, 2001, 2005).

Det var således på denne baggrund, at delprojektet tog afsæt i en narrativ tilgang (Matthingly, 1998; Gohr & Bertelsen, 2006) til efterfødselssamtalerne i modsætning til en samtale, hvor man kronologisk gennemgår en journal eller et fødselsforløb, og hvor jordemoderen er den, der styrer samtaleens indhold.

Design

Projektets er designet som en eksplorativ, kvalitativ undersøgelse af en gruppebaseret refleksion i en mindre jordemodergruppe på et stort fødested i forhold til en narrativ tilgang til efterfødselssamtale.

Designet bestod i, at en gruppe jordemødre med mindst fem års erfaring fra en større

fødeafdeling skulle introduceres til en narrativ tilgang til efterfødsels-samtaler og hver udføre 5 samtaler i løbet af 10 uger. I løbet af disse 10 uger mødtes jordemødrene tre gange med projektlederen i et "refleksions-rum" (møderne var af ca. 90 minutters varighed). Jordemødrene havde forinden møderne i "refleksions-rummene" nedskrevet deres oplevelse af en efterfødsels-samtale, som de på skift fremlagde, og som de efterfølgende arbejdede med ud fra en dekonstruktionsmodel. (Taylor, 2000).

Det var en forudsætning, at der lå en klar aftale i forhold til refleksionsmøderne om, at der var tavshedspligt i forhold til eventuelle forhold, der kom frem, og at de observationer, der blev foretaget, ikke omhandlede fødsler/ personer, der kunne identificeres; ligesom citater fra transskriptionen af interview ikke måtte indeholde oplysninger, der kunne bryde anonymiteten.

Både jordemødre og forældre havde fået skriftligt materiale i forhold til deltagelse, og alle havde givet tilsagn hertil.

Dataene bestod af transskription af de tre refleksionsmøder, af skriftligt materiale fra jordemødrene samt transskription af semi-strukturerede interviews af de deltagende jordemødre samt transskription af semi-strukturerede interview af syv fødende/ par.

Analysen af "Refleksions-rummene" bestod i en åben, induktiv analyse af temaerne (indholdet) i refleksions-rummene (Robson, 2000; Morse, 2001; Kvale, 1997) samt en analyse med tre forskellige tidligere empirisk afprøvede metoder til at observere refleksionsniveauer på (Kember et al, 1999; Boud, Keough & Walker, 1993; Taylor, 2000). De tre forskellige metoder blev benyttet for at validere forståelsen af, hvornår der var tale om refleksion. Transskriptionen af "refleksions-rummene" blev farvelagt i forhold til refleksions-niveauer i de tre tilgange, således at der hurtigt og nemt kunne vurderes, hvilken type refleksion, der var i spil. Denne del af analysen blev foretaget sammen med en anden jordemoderunderviser i forhold til validering af refleksions-niveauerne.

Disse forskellige analytiske tilgange bearbejdedes efterfølgende, således at de tre måder at se på refleksions-niveauer blev sammenlignet, og "triggere" (kendetegn ved elementer, der fremkaldte refleksion) blev fundet. Samtidig blev analysen af temaer sammenlignet med refleksions-niveauerne således, at det blev tydeligt, om det var særlige temaer, der optrådte sammen med refleksion og ikke-refleksion.

De semi-strukturerede interview med jordemødre blev analyseret åbent induktivt for temaer.

Analysen af forældre-interview var dels en åben, induktiv analyse for temaer, dels en narrativ tilgang med udgangspunkt i Matthinglys (1998) samt Gohrs og Bertelsens (2006) arbejde.

Analyseresultater

Generelt

Der viste sig at være stor overensstemmelse mellem de forskellige tilgange til refleksions-niveauer. De ”højeste” refleksions-niveauer – kritisk refleksion i Kembers forstand – optrådte sammen med konfrontation og rekonstruktion i Taylors forstand og med appropriation (integration) i Bouds forståelse.

Der fremkom følgende triggere i forhold til refleksion og kritisk refleksion: konflikt og modsætningsforhold, undren, kritik, nuancering, revurdering af gammel og ny viden, eksplorationer i forhold til fænomener og stimulus (udsagn og spørgsmål fra andre jordemødre og spørgsmål fra lederen).

- ”Hovedfremmer” i forhold til refleksion og kritisk refleksion var mødet med forældrenes narrative oplevelse af fødslen
- Jo højere grad af åbenhed og en vis grad af meta-syn hos de involverede jordemødre over for fænomener, involverede parter, viden, ikke-viden (i forhold til præmisser for hvad der er viden/ ikke-viden), følelser og andres udsagn – desto mere refleksion og kritisk refleksion i forhold til den faglige vurdering af efterfødselssamtalerne

Der var flere forhold, der influerede på denne systematiske refleksion. Det så – i analysen af ”triggere” til refleksionen – ud til, at konceptet med en systematiseret tilgang samtidig med en ledelse af processen, der var meget lidt styrende, havde en effekt i forhold til refleksion og kritisk refleksion. Ligeledes så det ud til, at der i refleksionsrummet var en større åbenhed hos de involverede omkring de følelsesmæssige aspekter i de tilfælde, hvor jordemoderens bearbejdningsproces var startet med en nedskrivning.

Øjenåbner efter møde med forældrenes fortælling

Samlet set oplevede jordemødrene, at der var forskel på en samtale med en narrativ form og en efterfødsels-samtale på konventionel vis, fordi det var yderst overraskende, hvad forældre lagde vægt på:

A:

”Jeg synes, jeg har fået bekræftet både ved denne her samtale, men også ved andre, at det er meget givtigt at spørge på en åben måde, så de fortæller. For de fokuserer ikke på det samme, som jeg gør.”

C:

”Det åbner op for, for man ved jo godt, når man har født med dem – og tænker, det må være der, det må være det her, vi skal snakke om. Og så måske åbner det op for noget helt andet, der i virkeligheden har været mere presserende. Jeg synes – det, at det er åbent, gør – at det, der fylder hos dem, det får lov at fylde i samtalen i stedet for det, jeg troede, der ville fylde. Så jeg synes, det er rigtigt godt med den åbenhed – og det, at de selv får lov at sige en hel masse, betyder jo, at de får formuleret det mere, end det er jordemoderen, der formulerer tingene for dem. Det er jo dem, der skal lave deres historie, det er ikke mig, der skal fortælle den for dem: at det er sådan jeres historie har været. Det, har jeg lidt følt, har været forskellig på at bruge de spørgsmål frem for den form, jeg selv har brugt før. Jeg har nok mere sat ord på for dem end omvendt. Det, føler jeg, er bedre.”

D:

”Det er jo vores sandhed, der står på skrift (i journalen). Det er jo jordemoderens forløb, og der står jo ikke: ”Og så havde hun så ondt, som hun aldrig havde haft før.” Der står bare måske står der slet ikke et eneste ord med hendes værdi. Der står, der bliver givet noget eller gode veer, og der gives....”

Den høje grad af undren i forhold til, hvad forældrene lagde vægt på i samtalen, der fungerede som trigger for refleksion og kritisk refleksion – stemmer i øvrigt overens med, hvad flere teoretikere anfører, nemlig: at det er forstyrrelser eller brud, der fører til refleksion.

Jordemødrene diskuterer, hvordan man både skal være en støtte til fortællingen og ikke ”fylde” for meget. Det er en balancegang, en ”kunst” at forstå, hvornår man eksempelvis bør korrigere noget, der er misforstået, og hvornår der er behov for ”ros”.

A:

”Det er jo, fordi det er, det er jo lige det, der er meningen med hele samtalen: at de skal få en, hvad skal jeg sige, en... at de får en fortælling om deres fødsel, som også holder vand i faglig sammenhæng. Det skal være deres fortælling, men meningen med, at vi er til stede og

har mulighed for at korrigere fortællingen, det er jo, at den også holder vand set med vores øjne, ikke? At det er deres fortælling, det er jo ikke vores oplevelse... Man er meget tilbøjelig til selv at fylde på, hvordan man selv har oplevet det, men det er dem, der skal leve med det, det skal jo ind i deres kontekst.”

Et fremkommet tema i den åbne kodning af refleksions-rummene var, hvor meget manden egentlig fyldte:

D:

”Fædrene er nok min akilleshæl, og det er jeg blevet opmærksom på med de her samtaler.”

Helikopterperspektiv og åbenhed

At kunne reflektere og reflektere kritisk i refleksions-rummet optrådte ved åbenhed og en vis grad af meta-syn over for fænomener, involverede parter, viden, ikke-viden samt i forhold til følelser og andres udsagn. Dette kunne tyde på, at refleksion og kritisk refleksion involverer akademiske kompetencer, som for eksempel at anlægge et meta-perspektiv og have en nuanceret vidensopfattelse.

A:

”Det er jo også det der med, at de... du kan jo ikke på to skrevne fødsels-forløb skelne, hvad der har været gode og dårlige fødsler. Der er nogle helt andre ting, der gør sig gældende, og det er kun den fødende, der kan fortælle, hvordan hun har oplevet det. Har det givet mening – det, der er foregået? Er hun blevet trådt over tærne? Er det gået henover hovedet – det, der er ske? Det kan vi jo ikke vide noget om. Diagnoser og tidspunkter og vestyrker, er jo ikke ... det, der er vigtigt er jo ikke vores tidsfornemmels, hvis vi endelig snakker tid. Men har det været tilpas tid, for lang tid eller for kort tid? Det kan vi jo ikke læse, det er jo subjektive kriterier.”

C:

”Altså, jeg synes, det er meget afgørende, hvordan du starter samtalen op. Hvor åben og hvor lukket den er, og jeg vil holde fast på, at jeg vil ikke begynde på den der med fødselsgennemgangen igen: at her er din fødsel, og nu er klokken 8, og så er klokken 9, og så er den 10, for den er altid lukket. Det kan jeg virkelig ræsonnere mig op til at – at ved at lave den så åben her, så kan man virkelig opleve, hvor er der noget i den her fødsel. Man

ser det MEGET nemmere – fordi jeg tror, de får bearbejdet det, eller de kommer mere ind på det, fordi de tager de ting, der har været relevante for dem. Fordi – denne her – da jeg gik ind til denne her fødsel – jeg vidste jo godt – eller da jeg gik hjem til denne her samtale i går, vidste jeg jo godt, at faren havde rendt så meget rundt, og jeg vidste da godt, at han virkede nervøs, men jeg vidste ikke, at det havde fyldt SÅ meget, så han ligefrem havde været sådan kriseagtig og ringer til nogen, som han ikke kan huske, han har ringet til.”

Når jordemoderen er følelsesmæssigt berørt – et tveægget sværd

Den følelsesmæssige fokusering (introspektion), som både hæmmer og fremmer refleksion og kritisk refleksion, kom frem i analysearbejdet. I forhold til refleksions-niveau var det bemærkelsesværdigt, at de temaer, der fremkom under ikke-refleksion, hovedsageligt omhandlede modstand, kritik fra fødende samt andre forhold, jordemoderen involveres følelsesmæssigt i. Hovedsageligt bestod disse i konfliktfyldte episoder, men også i omtale og diskussion af ros, feedback og antagelser (dogmer) i forhold til betydningen af forældrenes uddannelsesmæssige og sociale forhold.

Det kunne se ud til, at følelsesmæssig fokusering kan være en hæmmende faktor i forhold til refleksion og kritisk refleksion, hvis den ikke har en forståelig baggrund, altså i en eller anden grad er blevet (eller bliver) bearbejdet hos den involverede professionelle. Samtidig var der også tilfælde, hvor den følelsesmæssige fokusering så ud til at udløse refleksion og kritisk refleksion.

Introspektion og ikke refleksion

C:

”Jeg var så frustreret over, at jeg om morgenen sidder og afleverer 3 forløb, der ikke er færdige. Hvor der kun lige er skrevet det nødvendige, ikk? Det er ENORMT frustrerende. Ikke at aflevere et forløb, der ikke er færdigt – men altså tre.... Det er sådan lidt.... Helt vanvittigt, ikk?! Og jeg havde virkelig ikke kunnet få et ben til jorden. Og så lige om natten ikke.”

Og her en introspektion, som har et refleksivt potentiale:

A:

"Det, jeg kunne mærke, jeg skulle tage mig meget i, ikke nødvendigvis at afbryde hende, og forklare eller komme med min version eller mine kommentarer af nogen art."

Introspektion kan i nogle tilfælde godt være en form for refleksion, netop i professioner, hvor relationen mellem professionel og klient er en del af det professionelle arbejde. I projektet var der en større åbenhed for input fra andre, hos de involverede, i forhold til de følelsesmæssige aspekter i de tilfælde, hvor jordemoderens bearbejdningsproces var startet med en nedskrivning.

D:

"F. eks. sådan noget med presseperiodens længde, det har jeg i konsultationen, hvis jeg snakker med nogen, der har haft et...forløb første gang, så har de nogle gange sagt: "Jeg pressede i 4 timer". Da har jeg virkelig behov for at gå ind og sige til dem: "Det kan simpelthen ikke være rigtig, der er ikke nogen, der presser i 4 timer.". Så kan det godt virke som om, jeg har brug for at trække min version ned over hovedet på hende, fordi jeg synes, det virker som om Det er også ... jeg vil gerne give hende den oplevelse af, at hun har ikke haft sådan en horribel fødsel, for der er ikke nogen, der presser i 4 timer. Så på en eller anden måde ... også for at få hende til at opfatte situationen på en anden måde, så sindssygt har det altså ikke været..."

A:

"Men det er jo oplevet "sindssygt" uanset, hvad du kalder det som jordemoder, så kan hun kalde det..."

D:

"Men min bisætning, som jeg vil sige til hende bagefter: "Men det kan være meget voldsomt at have pressetrang" – og prøve at snakke om det, og at det er rigtig, rigtig hårdt ikke at skulle presse, og at det er en voldsom oplevelse at skulle modarbejde nogle kræfter eller hvad.....Men det er rigtig nok med tilliden til systemet, at hvis der er noget, der er sådan helt ude i skoven, kan jeg godt have den der trang til at: "Sådan har det helt sikkert ikke været."

E:

”Ja, det syn’s jeg da, man skal sig. Ja, det syn’s jeg da, man skal gøre noget ved ... også hvis de skal igennem historien igen, så gælder det da også om at aflivet en skrøne eller myte.”

A:

”Der er masser af ting, som ikke har samme konsekvenser, så lad være.”

E:

”Det afhænger meget af situationen.”

A:

”Jeg tror da, det er vigtigt, at vi ikke ”retter” dem, der hvor de er, når det ikke er vigtigt.”

Refleksion kræver en bevidst indsats

Jordemoderprofessionen har implicit potentiale som en reflekterende praksis forstået i Schöns refleksion i handlingsperspektiv. Som jordemoder må man hele tiden reflektere, og justere sine observationer og handlinger i forhold til – og sammen med – den fødende, faderen og barnet. At den enkelte jordemoder således ofte retrospektivt vil reflektere over handling, også eventuel sammen med andre jordemødre, er en mulighed, men ikke en absolut sikker foreteelse. Ligesom en kritisk refleksion i forhold til grundlæggende antagelser ikke nødvendigvis fremkommer af nye situationer.

Hvis idealet om en reflekterende praksis – måske endda en kritisk reflekterende praksis – skal imødekommes, kræver det en bevidst indsats. I jordemoderuddannelsen arbejder de studerende i dag med skriftlig refleksion over praksis, der er således formodentlig en anderledes tilgang til ”refleksion over praksis” på vej. Socialisering fra den aktuelle praksis er dog stor, og det er ikke i sig selv sikkert, at de nyuddannede jordemødre vil implementere en refleksionspraksis.

Et væsentligt spørgsmål er, om man overhovedet kan agere som professionel i det moderne vidensakkumulerende og diskuterende, globaliserede samfund uden refleksion og uden en form for systematisering af processen.

Refleksion som en integreret del af den professionelle rolle som jordemoder er indeholdt i idealer og uddannelsesordninger, praksis er imidlertid uden eksplicit støtte til refleksive processer.

I dette projekt er en model til bevidst arbejde med refleksion, der tilsyneladende rummer et potentiale, blevet afprøvet. Dette potentiale er måske katalyseret af jordemoderpraksissens manglende eller ”utidssvarende” forholden sig til refleksion. Det kan være, at alle former for bevidst arbejde med refleksion over praksis ville være oplagt for en gruppe motiverede jordemødre. Der kan ligeledes være mulighed for, at en sådan refleksions-praksis, hvis den institutionaliseres, ville have en helt anderledes betydning end det, der er fremkommet i dette projekt.

Mødet med de fødendes fortælling var i dette projekt den største fremmer i forhold til refleksion i refleksions-rummet. Dernæst så det ud til, at en grad af åbenhed og meta-syn i forhold til: fænomener, involverede parter, viden/ ikke-viden, følelser og andres udsagn var fertiliserende for refleksion og kritisk refleksion. Der var ligeledes en udtalt tendens til, at nuancering var sammenhængende med kritisk refleksion. Det kunne se ud til, at åbenhed over for ”det professionelle arbejdes” situationer, mulighed for at anlægge et meta-perspektiv på situationerne og aktørerne i dem og mulighed for at nuancere elementer i situationerne tilsammen fremmer refleksion.

Eksempelvis var der blandt jordemødrene en nærmest ukritisk begejstring for de spørgsmål, det var meningen, jordemødrene skulle bruge i samtalerne med forældrene. Men en diskussion i refleksions-rummet af de grundlæggende antagelser om, hvorfor de var gode, åbnede op for en nuancering af, hvordan jordemødrene skulle benytte dem.

Forældrenes oplevelse af fødslerne var på flere punkter anderledes, end hvad jordemødrene havde forestillet sig. Jordemødrene blev til stadighed i processen forundret over elementer af, hvordan forældrene havde oplevet det. Ofte som en undren over, hvad forældrene fremdrog som betydningsfuldt. Dette gav i sig selv stof til meget refleksion i forhold til egne dispositioner og i forhold til vigtigheden af åbenhed og lydhørhed for den enkelte fødsel.

Jordemødrenes forventninger til, hvad forældrene tillagde betydning, afslørede i nogle henseender nogle ”dogmer” i faget (praksiskulturen på stedet). Dette var specielt i forhold til uddannelsesmæssige og sociale forholds betydning for parrenes tilgang til bearbejdning af og forventning til samtalen.

Dette kunne tænkes at have en sammenhæng med den uarticulerede tilgang til interaktionelle kvalifikationer i jordemoderfaget generelt (Nielsen 2005), at man ikke har et ”fagligt beredskab” til beskrivelse af interaktionelle forhold.

Konklusion

Et sådant lille eksplorativt studie har selvsagt en mængde forbehold at tage i betragtning i forhold til mulighederne for at frembringe konklusioner. Der skal således i hele projektet tages forbehold i forhold til, at det er afprøvning af én refleksionsmåde, der samtidig er betinget af sted, tid og deltageres individuelle og indbyrdes forhold.

De deltagende jordemødre havde selv meldt sig, hvorfor motivationen i forhold til indholdet – efterfødsels-samtale og til det at deltage i refleksions-møder – var til stede. De deltagende forældre blev spurgt af de respektive jordemødre efter fødslerne, om de ville deltage, hvorfor man kan forestille sig, at de også har haft en motivation; ligesom de også blev spurgt om, de ville deltage i interview.

Trods dets beskedne omfang antyder projektet, at der generelt ligger et potentiale i at arbejde med systematisk refleksion blandt jordemødre, ikke mindst hvis der i refleksionsprocessen indgår stimulering eller dialog med ”brugere”/ forældre. Det så ud til, at konceptet med en systematiseret tilgang – samtidig med en ledelse af processen, der var meget lidt styrende – havde en effekt i forhold til refleksion og kritisk refleksion.

Som uddybning af delprojektet er der foretaget analyse af efterfølgende interview med de deltagende forældre og jordemødre.

Litteratur

Alexander, J. (1998): “Confusing debriefing and defusing postnatally”, i: *Impressum*, 1998

Boud, D., Keogh, R. & Walker, D. (1993): *Using Experience for Learning*, The society for Research into higher education and Open University Press. Bristol, 1993

Gamble, J. et al. (2001): “A review of the literature on debriefing or non-directive counselling to prevent postpartum emotional stress”, i: *Midwifery*, 18, 2002, pp. 72-79

Gamble, J. et al.: “Effectiveness of a counselling Intervention after a traumatic

Childbirth: A Randomized Controlled Trial”, i: *Birth* 32-1, 2005

Haahr, Niels: *Sundhedsfremme og forebyggelse i jordemoderkonsultationen: en antropologisk undersøgelse*, Aarhus Universitet, 2001

Holme Bertelsen, Annemette & Gohr, Camilla: *Den gode fødsel*, Museum Tusulanum, København, 2006

Kember, D. et al.: “Determining the level of reflective thinking from students written journals using a coding scheme based on the work of Mezirow”, i: *International Journal of Lifelong Education*, Vol. 18,1, 1999, pp. 18-30

Kember, D.: *Reflective teaching and learning in the health professions*, Oxford, Blackwell Science, 2001

Kvale, Steiner (1997): *InterView*, København. Hans Reitzel, 2006, 1. udg., 13. opl.

Matthingly, C.: *Healing dramas and clinical plots*, Cambridge University Press, 1998

Mathisen, I., Vejby, T. & Møller, B.: *Hvad styrer hånden?*, Roskilde Universitetscenter, 2001

Mezirow, J.: *Fostering critical reflection in adulthood – a guide to transformative and emancipatory learning*. Oxford Jossey-Bass Publishers, 1990

Mezirow, J.: *Transformative dimensions of Adult Learning*, Jossey-Bass Publishers, Oxford, 1991

Morse, J., Swanson, J. & Kuzel, J.: *The Nature of Qualitative Evidence*, Sage Publications London, 2001

Nielsen, Annegrethe: *Udvikling af interaktionelle kvalifikationer i jordemoderuddannelsen*, Forskerskolen i Livslang Læring, RUC, 2005

Rapport fra Videncenter i CVU-Øresund, 2004

Robson, C.: *Real world research*, Blackwell Science, 2002

Schön, Donald A.: (1983): *Den reflekterende praktiker*, Forlaget Klim, 2001

Sundhedsstyrelsen: *Notat vedr. Sundhedsstyrelsens undersøgelse af jordemoderuddannelserne på landets fødesteder oktober*, 2003

Taylor, Beverly: *Reflective practice*, Open University Press Buckingham, 2000

Walsh, D. & Newburn, M.: "Towards a social model of childbirth: part one.", i: *British Journal of Midwifery*, Vol. 10. No. 8, 2002, pp. 476-481

Walsh, D. & Newburn, M. (2002): "Towards a social model of childbirth: part two", *British Journal of Midwifery*, Vol. 10. No. 9, 2002, pp. 540-544

Øvrig baggrundslitteratur

Axelsen, Inga & Olesen, Birgitte Ravn: "At gøre op med det der tages for givet", *Social Kritik* 78/2002

Beck, Ulrich (1986): *Risikosamfundet*, København, Hans Reitzel, 1997

Berg, M. & Dahlberg, K.: "A phenomenological study of women's experience of complicated childbirth", *Midwifery* 14, 1998, pp. 23-39

Berg, M.: *Vårdrelation och födande*, MPH 1999:3, Nordiska Hälsovårdshögskolan, Göteborg, 1999

Boolsen, M.: *Kvalitative analyser*, København, Hans Reitzel, 2006

Buch, Anders: *Social læringsteori*, Ph.d.-afhandling, Forskerskolen for livslang læring, Roskilde Universitetscenter, 2000

Bullman, C. & Schultz, A.: *Reflective practice in nursing*. Oxford, Blackwell, 2004

Caruth, C.: *Trauma. Explorations in memory*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1995

Darlington, Y. & Scott, D.: *Qualitative research in practice, stories from the field*, Open University Press, Philadelphia, 2002

Dreyfus, H. L. & Dreyfus, S. E.: *Mind over machine*, Oxford Basil Blackwell, 1986

Giddens, Anthony (1990): *Modernitetens konsekvenser*, Hans Reitzels Forlag, 1999

Hammat, P. L., Kirkham, M. J. & E. R. Perkins: "Reflections on midwifery", *Elsevier*, 1997

- Hjort, Katrin:** *Moderniseringen af den offentlige sektor*, Roskilde Universitetsforlag, 2000
- Kennedy, H. et al:** “The Landscape of Caring for Women: A narrative Study of Midwifery Practice”, *Journal of Midwifery in Women’s Health*, Vol. 49, 1, 2004
- Illeris, Knud:** *Tekster om læring*, Roskilde Universitetsforlag, 2000
- Kringelbach, M.L.:** *Hjernerum. Den følelsesfulde hjerne*, People’s Press, København, 2004
- Larsen, Kristian:** *Praktikuddannelse – kendte og miskendte sider*, København, UCSF, 2000
- Lave, Jean & Wenger, Etienne:** *Situated Learning Legitimate Peripheral Participation*, Cambridge University Press, 1991
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa:** “Narrating the Self”, *Annual Review in Anthropology* 25, 1996
- Olin, R. & Faxelid, E.:** “Parents need to talk about their experience of childbirth”, *Nordic collage of Caring Science*, 2003
- Prætorius, Nadja:** *Stress, det moderne trauma*, Dansk psykologisk forlag, 2007
- Rybarzyk, B.:** *Listening to life stories: a new approach to stress intervention in health care*, Springer publishing company, New York, 1997
- Steele, A. & Beadle, M. :** *A Survey of Postnatal Debriefing*, Blackwell Publishing Ltd., 2003
- Wahlgren, Bjarne et al.:** *Refleksion og læring*, Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg, 2002
- Waldenström, U.:** “Why Do Some Women Change Their Opinion About Childbirth Over Time?”, i: *Birth*. Vol. 31. No. 2, 2004, pp. 102 –107
- Waldenström, U., Hildingsson, I. & Ryding, E. L.:** “Antenatal fear of childbirth and its association with subsequent caesarean section and experience of childbirth”, *An International Journal of Obstetrics and Gynaecology*, Vol. 113 Issue 6, June 2006, p. 638
- Wenger, Etienne:** *Communities of practice*, Cambridge University Press, 1998